

ЛІНГВОПРАГМАТИЧНИЙ ВИМІР ДИСКУРСУ ІНТЕРВ'Ю

У статті здійснено динамічний лінгвопрагматичний аналіз інтерв'ю; запропоновано два способи опису дискурсу в цілому: синтагматичний та структурно-функціональний.

Ключові слова: мовленнєвий акт, мовленнєвий хід, мовленнєвий крок, мовленнєва подія, дискурс, дискурс-аналіз.

Лінгвопрагматична традиція дослідження дискурсу нині знаходиться у стадії формування і ще не є достатньо усталеною. Комунікативно-функціональний підхід передбачає вивчення мовних одиниць у мовленнєвих та – ширше – соціальних ситуаціях [6, с. 95]. Комунікативно-функціональний, або прагматичний, аспект тексту пов'язує його з комунікативним актом, у межах якого він виникає та усвідомлено використовується мовцем як засіб досягнення певної мети. Найбільш плідним стало застосування до аналізу дискурсу різнорівневих одиниць мовленнєвої діяльності: мовленнєвого акту (МА), мовленнєвого ходу (МХ), мовленнєвого кроку (МК), мовленнєвого обміну (МО), мовленнєвої події (МП). Використання у лінгвістичних дослідженнях таких одиниць дозволяє врахувати, окрім мовних, чинники позамовні, зокрема комунікативні ролі учасників спілкування, їхні особистісні характеристики, міжособистісні взаємини, загальний досвід, стан поінформованості тощо. Названі різнорівневі одиниці мовленнєвої діяльності є когнітивно обумовленими, оскільки вони в цілому відповідають тим елементам форми та смислу і декларативним моделям предметно-референтних ситуацій, що можуть зберігатися у робочій пам'яті та її потенційній частині.

Метою цієї статті є доповнення концептуального апарату лінгвопрагматичного опису дискурсу, особливо в частині розвитку типології одиниць мовленнєвої діяльності.

Матеріалом для статті стало інтерв'ю української письменниці, есеїста, літературного критика Оксани Забужко для програми «Homo Sapiens» на телеканалі ТВі (Оксана Забужко: Успішний – той, хто найбільше вкрав і купив «Бентлі». Який Стус? Який Шевченко? – Програма М. Барчук «Homo Sapiens» на телеканалі ТВі, 17 липня 2013 р., 23. 07. – Режим доступу: http://tvi.ua/index.php?route=information/printable&news_id=217...).

Мовленнєвий акт (МА) у лінгвістиці визначають як предикативну одиницю (англ. clause) або

речення (англ. sentence). У прагмалінгвістиці мовленнєвим відповідником МА називають просте речення. Динамічно-функціональний дискурс-аналіз передбачає дослідження послідовностей МА, тобто розгортання прагматичних характеристик відповідного дискурсу. Такі послідовності можуть утворювати чотири основні моделі комбінацій взаємозв'язків між компонентами ситуації мовленнєвого спілкування [1, с. 101–102; 4, с. 100–101]:

1) Адресант-орієнтовані МА. Їх метою є прийняття адресантом на себе зобов'язань щодо певного стану справ у навколишньому світі – проголошення зобов'язань, клятв, переконань, гарантій, обіцянок та погроз, укладення угод, дотримання парі тощо.

2) Адресат-орієнтовані МА. Їхня мета полягає у безпосередньому спонуканні адресата до дії – мовленнєвої, якщо попередній МА передбачає відповідь на поставлене запитання, або не мовленнєвої.

3) Міжособистісно орієнтовані МА. Вони спрямовані на підтримання / зміну соціальних відносин між комунікантами. До них належать формули соціального етикету.

4) Когнітивно орієнтовані. Їх можна описати за схемою «мета – повідомлення». Мета полягає у передаванні семантичної інформації, а також інформації про ставлення мовця до певного стану речей у світі.

Існує відмінність між прямими та непрямыми (транспонованими) МА [2, с. 278–280]. Транспонування МА – це процес переходу одного прагматичного типу МА в інший в умовах відповідної комунікативної ситуації. Наприклад, речення, яке за формальними ознаками є одиницею одного прагматичного типу або виду (МА певного типу), у мовленнєвій реалізації може набувати іллокутивної сили речення іншого типу або виду. Наприклад, запитальне за формою і змістом речення може мати іллокутивну силу вказівки (*Ви ще тут? – Забирайтеся звідси*). Транспоноване вживання МА має

соціальні підстави: обрання способу вираження є соціально мотивованим.

Мовленнєвий хід (МХ) характеризується як цілісна смислова одиниця починання, продовження або завершення дискурсу. Тому розрізняють МХ, що ініціюють, продовжують, підтримують, обрамлюють, закривають, відповідають на МА або фіксують його, а також метакомунікативні МХ. У мовленні МХ здебільшого відповідає завершена послідовність речень, у письмовому тексті – абзац, а в усному мовленні – репліка. У досліджуваному інтерв'ю виділяємо не лише транспоновані МА, а й транспоновані МХ. Транспонування МХ передбачає випадок, коли при вживанні декількох МА певного типу інтегративна іллокутивна сила МХ є іншою, ніж ті, які характеризують ці МА (наприклад, послідовність тверджень має інтегративну іллокутивну силу запитання).

Послідовність МХ визначають як мовленнєвий, або репліковий крок (МК). МК – це все, що сказано між змінами комунікативних ролей. Практичне застосування дискурс-аналізу до дослідження текстів вимагає створення відповідної класифікації МХ та МК. Зокрема, на матеріалі зіставлення жанрів інтерв'ю українською та англійською мовами було здійснено спробу класифікувати відповідні МК на такі підтипи: 1) запитання; 2) запитання-міркування; 3) запитання-аргументація; 4) запитання-уточнення; 5) відповідь-аргументація; 6) відповідь-міркування; 7) відповідь-уточнення; 8) заперечення-уточнення; 9) репліка-уточнення; 10) фатична метакомунікація [3, с. 51–54; 5, с. 119–120]. Зазначимо, що перелік таких МК є недостатньо повним та потребує детального доопрацювання.

Мовленнєва взаємодія, або обмін (МВ, або МО), – це стереотипний обмін МХ. МО можуть бути елементарними, або простими (двокомпонентними, двокроковими, наприклад запитання – відповідь, привітання – привітання, прохання – обіцянка тощо), та комплексними, або складними (себто об'єднувати три, чотири і більше реплік, наприклад запитання – відповідь – підтвердження або запитання – повторне запитання – уточнення – відповідь).

Мовленнєва подія (МП) є найбільшою одиницею мовленнєвої діяльності. Прикладами МП можуть бути засідання парламенту, інтерв'ю, лекція, семінарське заняття, урок у школі тощо.

У межах кожного з МО відбувається чергування МК або МХ, яке називають зміною комунікативних ролей, або взяттям реплікового кроку. Сусідні репліки, або МК, ідуть одна за одною «плавно», після перебивання або після паузи. Спосіб зміни комунікативних ролей є основним чин-

ником динамічної організації дискурсу в цілому та одним з критеріїв створення типології дискурсів. Зміна комунікативних ролей визначається соціально-психологічними факторами, відмінності у її характері дозволяють відрізнити дружню бесіду від офіційних переговорів тощо. Рівномірність чи нерівномірність МК дозволяє, зокрема, визначити ступінь регламентованості комунікації.

Вважаємо, що динамічний опис розгортання дискурсу може виконуватися у два способи: 1) синтагматичний (перелік послідовностей МА в МХ, МХ в МК, МК в МО тощо), 2) структурно-функціональний, що спирається на виокремлення центральної інформаційної ролі тематичного (топікального) МА в МХ, за яким визначається інтегративно-прагматична спрямованість дискурсу і який у семантичному плані співвідноситься з макропропозицією дискурсу.

Аналізоване інтерв'ю є мовленнєвою подією (МП), яка складається з дев'ятох МО і може бути зображена у вигляді такої схеми:

МП = 8 МО

МО 1 = 10 МК МБ МК 1.1 (запитання-міркування):

МХ 1.1.1. (фатична метакомунікація);

МХ 1.1.2 (міжособистісно орієнтовані МА);

МХ 1.1.3 (когнітивно орієнтовані МА) = 3 МХ;

ОЗ МК 1.2 (відповідь-міркування):

МХ 1.2.1 (когнітивно орієнтовані МА) = 1 МХ;

МБ МК 1.3 (репліка-уточнення):

МХ 1.3.1 (міжособистісно орієнтовані МА) = 1 МХ;

ОЗ МК 1.4 (відповідь-міркування):

МХ 1.4.1 (когнітивно орієнтовані МА);

МХ 1.4.2 (адресат-орієнтовані МА) = 2 МХ;

МБ МК 1.5 (репліка-уточнення):

МХ 1.5.1 (репліка-уточнення) = 1 МХ;

ОЗ МК 1.6 (відповідь-міркування):

МХ 1.6.1 (міжособистісно орієнтовані МА);

МХ 1.6.2 (когнітивно орієнтовані МА) = 2 МХ;

МБ МК 1.7 (запитання-уточнення):

МХ 1.7.1 (міжособистісно орієнтовані МА);

МХ 1.7.2 (адресат-орієнтовані МА) = 2 МХ;

ОЗ МК 1.8 (відповідь):

МХ 1.8.1 (адресат-орієнтовані МА) = 1 МХ;

МБ МК 1.9 (запитання-уточнення):

МХ 1.9.1 (адресат-орієнтовані МА) = 1 МХ;

ОЗ МК 1.10 (відповідь-міркування):

МХ 1.10.1 (міжособистісно орієнтовані МА);

МХ 1.10.2 (міжособистісно орієнтовані МА) = 2 МХ;

МО 2 = 7 МК:

МБ МК 2.1 (непряме запитання):

МХ 2.1.1 (адресат-орієнтовані МА; транспонований МХ) = 1 МХ;

Олів'є Монжен: автосемантичний МК 2.2 (міркування):

МХ 2.2.1 (когнітивно орієнтовані МА);

МХ 2.2.2 (когнітивно орієнтовані МА) = 2 МХ;

ОЗ МК 2.3 (відповідь-пояснення):

МХ 2.3.1 (когнітивно орієнтовані МА);

МХ 2.3.2 (когнітивно орієнтовані МА);

МХ 2.3.3 (когнітивно орієнтовані МА);

МХ 2.3.4 (когнітивно орієнтовані МА);

МХ 2.3.5 (когнітивно орієнтовані МА);

МХ 2.3.6 (когнітивно орієнтовані МА) = 6 МХ;

МБ МК 2.4 (запитання-уточнення):

МХ 2.4.1 (адресат-орієнтовані МА) = 1 МХ;

ОЗ МК 2.5 (відповідь-міркування):

МХ 2.5.1 (когнітивно орієнтовані МА);

МХ 2.5.2 (когнітивно орієнтовані МА);

МХ 2.5.3 (когнітивно орієнтовані МА) = 3 МХ;

МБ МК 2.6 (репліка-уточнення):

МХ 2.6.1 (міжособистісно орієнтовані МА) = 1 МХ;

ОЗ МК 2.7 (відповідь-підсумок):

МХ 2.7.1 (когнітивно орієнтовані МА) = 1 МХ;

МО 3 = 10 МК:

МБ МК 3.1 (запитання-міркування)

МХ 3.1.1 (адресат-орієнтовані МА);

МХ 3.1.2 (когнітивно орієнтовані МА);

МХ 3.1.3 (автосемантичні когнітивно орієнтовані МА) = 3 МХ;

ОЗ МК 3.2 (відповідь-міркування)

МХ 3.2.1 (когнітивно орієнтовані МА) = 1 МХ;

МБ МК 3.3 (репліка-уточнення)

МХ 3.3.1 (адресат-орієнтовані МА) = 1 МХ;

ОЗ МК 3.4 (відповідь-міркування)

МХ 3.4.1 (когнітивно орієнтовані МА);

МХ 3.4.2 (когнітивно орієнтовані МА);

МХ 3.4.3 (когнітивно орієнтовані МА);

МХ 3.4.4 (когнітивно орієнтовані МА) = 4 МХ;

МБ МК 3.5 (репліка-уточнення)

МХ 3.5.1 (адресат орієнтовані МА) = 1 МХ;

ОЗ МК 3.6 (відповідь-міркування)

МХ 3.6.1 (когнітивно орієнтовані);

МХ 3.6.2 (когнітивно орієнтовані МА);

МХ 3.6.3 (когнітивно орієнтовані МА) = 3 МХ;

МБ МК 3.7 (репліка-уточнення)

МХ 3.7.1 (міжособистісно орієнтовані МА) = 1 МХ;

ОЗ МК 3.8 (репліка-уточнення)

МХ 3.8.1 (когнітивно орієнтовані МА) = 1 МХ;

МБ МК 3.9 (репліка-міркування)

МХ 3.9.1 (когнітивно орієнтовані МА);

МХ 3.9.2 (міжособистісно орієнтовані) = 2 МХ;

ОЗ МК 3.10 (відповідь-міркування)

МХ 3.10.1 (когнітивно орієнтовані МА);

МХ 3.10.2 (когнітивно орієнтовані МА);

МХ 3.10.3 (когнітивно орієнтовані МА);

МХ 3.10.4 (когнітивно орієнтовані МА) = 4 МХ;

МО 4 = 4 МК:

МБ МК 4.1 (запитання-міркування)

МХ 4.1.1 (адресат-орієнтовані МА);

МХ 4.1.2 (когнітивно орієнтовані МА);

МХ 4.1.4 (метакомунікативні МА);

МХ 4.1.5 (автосемантичні непрямі когнітивно орієнтовані МА) = 5 МХ;

ОЗ МК 4.2 (відповідь-міркування)

МХ 4.2.1 (когнітивно орієнтовані МА) = 1 МХ;

МБ МК 4.3 (запитання-міркування)

МХ 4.3.1 (МХ адресат-орієнтовані МА) = 1 МХ;

ОЗ МК 4.4 (відповідь-міркування)

МХ 4.4.1 (когнітивно орієнтовані МА);

МХ 4.4.2 (когнітивно орієнтовані МА);

МХ 4.4.3 (когнітивно орієнтовані МА);

МХ 4.4.4 (когнітивно орієнтовані МА) = 4 МХ;

МО 5 = 4 МК:

МБ МК 5.1 (запитання-міркування)

МХ 5.1.1 (адресат-орієнтовані МА);

МХ 5.1.2 (автосемантичні непрямі адресат-орієнтовані МА);

МХ 5.2.3 (адресат-орієнтовані МА) = 3 МХ;

ОЗ МК 5.2 (репліка-міркування)

МХ 5.2.1 (когнітивно орієнтовані МА) = 1 МХ;

МБ МК 5.3 (репліка-уточнення)

МХ 5.3.1 (адресат-орієнтовані МА) = 1 МХ;

ОЗ МК 5.4 (відповідь-міркування)

МХ 5.4.1 (когнітивно орієнтовані МА);

МХ 5.4.2 (когнітивно орієнтовані МА);

МХ 5.4.3 (когнітивно орієнтовані МА);

МХ 5.4.5 (когнітивно орієнтовані МА) = 5 МХ;

МО 6 = 6 МК **МБ** МК 6.1 (запитання-міркування)

МХ 6.1.1 (міжособистісно орієнтовані МА);

МХ 6.1.2 (метакомунікативні МА);

МХ 6.1.3 (міжособистісно орієнтовані МА) = 3 МХ;

ОЗ МК 6.2 (відповідь-міркування)

МХ 6.2.1 (когнітивно орієнтовані МА);

МХ 6.2.2 (когнітивно орієнтовані МА) = 2 МХ;

МБ МК 6.3 (запитання-міркування)

МХ 6.3.1 (когнітивно орієнтовані МА);

МХ 6.3.2 (міжособистісно орієнтовані МА) = 2 МХ;

ОЗ МК 6.4 (відповідь-міркування)

МХ 6.4.1 (когнітивно орієнтовані МА);

МХ 6.4.2 (когнітивно орієнтовані МА) = 2 МХ;

МО 7 = 6 МК **МБ** МК 7.1 (запитання-міркування)

МХ 7.1.1 (міжособистісно орієнтовані МА);

МХ 7.1.2 (метакомунікативні МА);

МХ 7.1.3 (автосемантичний когнітивно орієнтований МА);

МХ 7.1.4 (міжособистісно орієнтовані МА) = 4 МХ;

ОЗ МК 7.2 (непряма репліка-міркування)

МХ 7.2.1 (транспоновані міжособистісно орієнтовані МА) = 1 МХ;

МБ МК 7.3 (запитання-міркування)

МХ 7.3.1 (метакомунікативний МА);

МХ 7.3.2 (автосемантичні когнітивно орієнтовані МА);

МХ 7.3.3 (когнітивно орієнтовані МА) = 3 МХ;

ОЗ МК 7.4 (відповідь-міркування)

МХ 7.4.1 (когнітивно орієнтовані МА);

МХ 7.4.2 (когнітивно орієнтовані МА);

МХ 7.4.3 (когнітивно орієнтовані МА);

МХ 7.4.4 (когнітивно орієнтовані МА) = 4 МХ;

МБ МК 7.5 (транспоноване запитання-міркування)

МХ 7.5.1 (адресат-орієнтовані МА) = 1 МХ;

ОЗ МК 7.6 (відповідь-міркування)

МХ 7.6.1 (когнітивно орієнтовані МА) = 1 МХ;

МО 8 = 4 МК МБ МК 8.1 (запитання)

МХ 8.1.1 (адресат-орієнтовані МА) = 1 МХ;

ОЗ МК 8.2 (відповідь)

МХ 8.2.1 (міжособистісно орієнтовані МА) = 1 МХ;

МБ МК 8.3 (запитання-уточнення)

МХ 8.3.1 (адресат-орієнтовані МА) = 1 МХ;

ОЗ МК 8.4 (відповідь-міркування)

МХ 8.4.1 (когнітивно орієнтовані МА);

МХ 8.4.2 (когнітивно орієнтовані МА).

Таким чином, аналізоване інтерв'ю складається з вісьмох МО. У межах кожного МО виокремлено неоднакову кількість МК (від чотирьох до десяти), що складаються з одного або декількох МХ. Переважна більшість МХ-відповідей О. Забужко є когнітивно орієнтованими. Відповідаючи на запитання М. Барчук, О. Забужко переважно вдається до роз'яснення відповідної інформації та передає власне ставлення до стану речей. Також спостерігається використання в МХ-відповідях адресат-орієнтованих МА, міжособистісно орієнтованих МА, транспонованих міжособистісно орієнтованих МА. Наприклад:

МО 7:

МБ

МК 7.1

МХ 7.1.1 *Книжка «З мари книг і людей» надзвичайно мене вразила. А особливо один ваш есей, який називається «Планета Полин: Довженко – Тарковський – фон Трієр, або Дискурс нового жаху».* МХ 7.1.2 *Епіграфом для цього есею ви берете слова такі: «Коли буде*

зрубано останнє дерево, отруєно останню річку і ввіймано останнього птаха, тільки тоді ви збагнете, що гроші не можна їсти», – Сидячий Бик. МХ 7.1.3 *Це, я розумію, вождед індіанського племені?*

ОЗ

МК 7.2

МХ 7.2.1 *Так. І хто в кінцевому підсумкові мав рацію? Племя його знищили – але хто мав рацію?*

У наведеному прикладі О. Забужко використовує міжособистісно орієнтовані МА. Спрямовані вони переважно на підтримання соціальних відносин у комунікативній ситуації «журналіст – письменник». У МХ 7.2.1 послідовно вжито два МА, що за формальними ознаками є запитаннями (квеситивами), але МХ в цілому має інтегративну ілюкутивну силу констатива. Це дозволяє характеризувати МХ 7.2.1 як транспонований та міжособистісно орієнтований, а МК 7.2 вважати реплікою-міркуванням.

У цілому МО організовані кооперативно, хоча водночас О. Забужко вдається до коригування теми, її певного уточнення, розширення тези, додавання нової інформації, підведення підсумків. Наприклад:

МО 2:

МБ

МК 2.6

МХ 2.6.1 *Ну, і колонки читає дуже вузьке середовище. У нас дійсно немає загальнонаціональної газети, яку всі прочитали б.*

ОЗ

МК 2.7

МХ 2.7.1 *Тобто поза форматом колонки у нас реально немає трибун для інтелектуала, де він міг би висловитися.*

У цьому прикладі О. Забужко, вживаючи сполучник *тобто*, підводить підсумок МО: це маркер завершення (dixi) теми.

Як видно з наведеної схеми, результатом послідовного розгортання дискурсу цього інтерв'ю стає створення когнітивно орієнтованого прагматичного простору, основне призначення якого – здійснення теоретико-пізнавальної діяльності щодо референтної ситуації.

У кожному з МХ, окрім фатичних (МА і МХ, які виконують функцію щодо початку, підтримання та завершення комунікативного контакту) та деяких міжособистісно орієнтованих МХ, виділяємо тематичні МА, що виконують центральну інформаційну роль. Це, зокрема, такі тематичні МА. **МО 1:**

М.Б. *Зв'язки інтелектуал-суспільство немає?* (квеситив)

О.З. Немає інформаційної пам'яті (констатив)
М.Б. Вони лояльні (констатив)

О.З. Це дуже тривожний синдром (констатив)
Це ейджизм навиворіт (констатив)

М.Б. Вдало виходять заміж і не працюють? (квеситив)

О.З. Про це я говорила там-то і тоді-то (констатив)

Вони мали б розуміти, з ким розмовляють (непрямий директив)

М.Б. Суспільство вас чує? (квеситив)

Яким чином воно вас чує? (квеситив)

О.З. У письменника є читачі (констатив)

Українські читання – це форма бродячого проповідництва (констатив)

МО 2:

М.Б. Як у Франції суспільство чує інтелектуала (квеситив)

Олів'є Монжен Роль інтелектуалів сьогодні зовсім інша, ніж була 20 років тому (констатив)

Потрібно відродити, створити нового інтелектуала (констатив)

О.З. Це велика тема – зміна ролі публічного інтелектуала в умовах інформаційного суспільства (констатив)

Другий аспект цієї теми – це публічний інтелектуал в епоху медіа-популізму (констатив)

Люди пишуться тим, що вони елементарно дурають народ! (експресив)

Ні Саркозі не послухає Алена Безансона, ні Янукович не послухає Забужко (констатив)

Сьогоднішня політика на теренах цілої Європи є абсолютно автаркічним інститутом (констатив)

Війна сьогодні йде якраз між інтелектуалами і політиками за міру усвідомлення суспільством того, що відбувається (констатив)

М.Б. Чи інтелектуали причеті до формування смислів? (квеситив)

О.З. Зі смислами у нас проблема (констатив)

Важко говорити про формування смислів, коли немає трибуни (констатив)

М.Б. У нас немає загальнонаціональної газети, яку всі прочитали б (констатив)

О.З. Поза форматом колонки у нас реально немає трибун для інтелектуала (констатив)

МО 3:

М.Б. Мені цікаво було би з вами поговорити про принцип зверхності, самоусунення і такого ніби напускного цинізму людей, які називають себе у нашому суспільстві інтелектуалами (констатив)

О.З. Міра впливу оцих російських хвороб на українське суспільство – те, що найбільше мене напружує (констатив)

М.Б. Покоління 30 – 35-річних заражене цією ідеологією скепсису

О.З. Це постколоніальне явище (констатив)
Ідентичність їхня як така культурної традиції за собою не має (констатив)

В істоті вони завжди залишатимуться переймачами чужих мод (констатив)

Вони дуже мало і дуже погано знають українську культурну традицію, українську історію (констатив)

М.Б. Тут я з вами не погодилася б (констатив)

О.З. Це питання саме ролі моделей і певних культурних авторитетів (констатив)

Кожне покоління повинно наново перекладати класику на свою мову (констатив)

От ви кажете, що вони підкуті – це демонстрація того, що з цим можна бавитися, як із чимось «прикольним» (констатив)

М.Б. З усього можна «присібатися» (констатив)

О.З. Будь-яка культурна матриця визначається тим, з чого в ній сміються, з чого в ній не сміються (констатив)

М.Б. У «Хартії вільної людини» ініціативи «Першого грудня» є такий пункт – «не насміхатися з рідного» (констатив)

О.З. Це й Росії стосується насамперед (констатив)

Російською традицією є цей нігілізм, цей Базаров, ця інтелігентщина, з приводу якої кипів Блок (констатив)

А потім прийшли більшовики (констатив)

Оця російська традиція у нас не мали би бути «модньою» (констатив)

Це та сама проньопрокопівщина (констатив)

Це не поколінняве – це соціальне явище (констатив)

МО 4:

М.Б. Є відчуття постійного посилення й розростання абсурду, який відбувається в країні? (квеситив)

О.З. Розкішна метафора (констатив)

М.Б. Де є точка неповернення? (квеситив)

О.З. У нас – двадцять років удавання, системного удавання, ніби у нас є держава і ніби у нас є державці (констатив)

Кумулятивний ефект від цього самого удавання уже накопичився, і є певна втома матеріалу (констатив)

Чим це загрожує? (квеситив) **Знаєте, ослабленням духовного здоров'я, душевного здоров'я навіть** (констатив)

Тобто в суспільстві постійного удавання соціопатія шириться просто як заразна хвороба, як чума і холера (констатив)

МО 5 :

М.Б. Моє наступне питання було про оцінку моральності і аморальності в суспільстві (непрямий квеситив)

Потрібно не слова читати, а тексти. Це міра психологічної емпатії (констативи)

А що людям заважає включити цю емпатію? (квеситив)

О.З. Для більшості людей Шекспір, Шевченко, Данте є порожнім звуком, чистими іменами й абстракціями (констатив)

М.Б. А ми говоримо зараз про людей, для яких не є (непрямий квеситив)

О.З. Наскільки він (Стус) прочитаний, наскільки він працює в культурних матрицях? Та ніяк він не працює! (експресиви)

Чому вони не цитують Хейфеца? Бо вони його не читали! (експресиви)

У результаті формується матриця: успішний – це той, хто найбільше вкрав і купив собі «Бентлі» й «Інфініті». Який Стус? Який Шевченко? (констатив, експресиви)

Живемо так, ніби вічність відімкнули (констатив)

МО 6 :

М.Б. Хотіла запитати про успішність-неуспішність (непрямий квеситив)

Ви стверджували, що він (Дон Кіхот) заплював людей (констатив)

А зараз це заперечуєте, кажучи про успішних людей – бо Дон Кіхот у такому суспільстві, як наше, він же лох (непрямий квеситив)

О.З. А чому тільки наше? (квеситив)

Дон Кіхот своє робить – він міняє програму і ментальну матрицю наступним поколінням (констатив)

Медведчук, либонь, досі вважає Стуса лохом! Але після Стуса залишається ментальна, духовна Україна – а що залишається після Медведчука? (експресиви)

М.Б. Суспільство постколоніальне захищається від текстів Шевченка, Стуса, Хейфеца, Лесі Українки (констатив)

І в такому суспільстві він – особливий лузер, особливий лох (констатив)

О.З. І Христос був лох для тих римських легіонерів, які кидали жереб на його одягу (констатив)

Тільки ці люди були і є рушіями історії (констатив)

МО 7:

М.Б. «...ви збагнете, що гроші не можна їсти» (автосемантичний констатив)

(про епіграф до есе «Планета Полин») Сидячий Бик – це вождь індіанського племені? (квеситив)

О.З. Племя його знищили, але хто мав рацію? (квеситив)

М.Б. Для мене дуже сильний цей есей (констатив)

О.З. Це мемуари абсолютно конкретного часу (констатив)

Тільки побачивши в «Меланхолії»... я зрозуміла, як мені про це писати (констатив)

Мова культури ще не напрацювала тих кодів, запасу слів (констатив)

У нас тотально має бути звихнене колективне підсвідоме! І власне постановка такого роду діагнозів – це і є робота письменника (констатив)

М.Б. Довженка цікавило, куди пішла енергія селянства (констатив)

О.З. На збереження СРСР. Без України СРСР не відбувся б (констатив)

МО 8:

М.Б. Взагалі багато є людей, з якими вам тут цікаво говорити? (квеситив)

О.З. Письменникові з усіма людьми цікаво говорити (констатив)

М.Б. Але чи достатньо вам насиченості інтелектуального життя? (квеситив)

О.З. Я маю власний культурний простір, свою власну мережу спілкування в різних країнах (констатив)

В умовах сьогодення інформаційної глобалізації кожен може собі вибудувати свій інформаційний простір, який буде його жити (констатив)

Результатом наведеного вище структурно-функціонального опису є визначення інтегративно-прагматичної спрямованості дискурсу інтерв'ю. У межах кожного з МО взаємодія тематичних МХ формує ключову пропозицію, а сукупність ключових пропозицій усієї МП утворює макропропозицію відповідного дискурсу. Для аналізованого інтерв'ю пропонуємо таку схему формування макропропозиції:

МО 1 Письменник є почутим читачами + **МО 2** У нас немає загальнонаціональної трибуни для інтелектуала + **МО 3** Ідеологія скепсису – це постколоніальне соціальне явище + **МО 4** В суспільстві постійного удавання шириться соціопатія + **МО 5** Сформовано викривлену культурну матрицю + **МО 6** Люди, що міняють ментальну матрицю, є рушіями історії + **МО 7** Мова культури ще не напрацювала кодів для опису катастрофи + **МО 8** Сьогодні кожен може вибудувати свій інформаційний простір = макропропозиція Інтелектуал може змінити культурну матрицю постколоніального суспільства.

Особливістю аналізованого інтерв'ю є те, що когеренція (сміслова зв'язність) дискурсу забезпечується не лише журналісткою М. Барчук (як того вимагає загальна комунікативна ситуація), але також і О. Забужко, яка повертається до МА, що вживалися у попередніх МО. Наприклад, у МО 5 спостерігаємо тематичний зв'язок з МО 3 («... і це насправді те, що, в принципі, мало би працювати на рівні бути розтягненим на цитати в устах тих самих хлопчиків і дівчаток, про яких ми з вами говорили вище, отого самого неопролеткульту. Тобто чому вони не цитують Хейфеца? Бо вони його не читали!»). Шляхом вживання анафоричних словосполучень забезпечується дистантний смисловий зв'язок між

МО 3 і МО 5. Отже, О. Забужко частково бере на себе функцію журналіста, забезпечуючи смислову зв'язність дискурсу, пам'ятає про попередні МО, слідкує за темою та загальним розвитком інтерв'ю.

Синтагматичний та структурно-функціональний опис розгортання дискурсу досліджуваного інтерв'ю дозволяє характеризувати його як лінгвопрагматичний простір, в якому сформовано аксіологічний інформаційно орієнтований унісон з переважним комунікативним лідерством О. Забужко.

Подальше дослідження лінгвопрагматичного виміру дискурсів різних типів може надати нові дані щодо їх продукування та функціонально-структурної організації.

Список літератури

1. Зернецкий П. В. Речевое общение на английском языке (Коммуникативно-функциональный анализ дискурса) / П. В. Зернецкий. – К. : Лыбидь, 1992. – 144 с.
2. Иванова И. П. Теоретическая грамматика современного английского языка : учебник / И. П. Иванова, В. В. Булакова, Г. Г. Почепцов. – М. : Высшая шк., 1981. – 285 с.
3. Куранова С. І. Дискурсивно-прагматичні особливості інтерв'ю публічної мовної особистості (на матеріалі англійської та української мов) / Світлана Куранова // Мандрівець. – 2012. – № 6. – С. 50–54.
4. Куранова С. І. Основи психолінгвістики : навч. посіб. / С. І. Куранова. – К. : ВЦ «Академія», 2012. – 208 с. – (Серія «Альма-матер»).
5. Куранова С. І. Прагмалінгвістичні особливості мовної особистості у діалогічному дискурсі (на матеріалі англійської та української мов) / С. І. Куранова // Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. – Ніжин, 2013. – Серія «Філологічні науки». – Книга 3. – С. 117–120.
6. Сусов И. П. О двух путях исследования содержания текста / И. П. Сусов. – Значение и смысл речевых образований. Межвузовский тематический сборник. – Калинин : Калининск. гос. ун-т, 1979. – С. 90–103.

S. Kuranova

PRAGMALINGUISTIC PERSPECTIVE OF INTERVIEW DISCOURSE

Dynamic pragmalinguistic interview analysis is performed in the article. Two general methods of pragmatic discourse analysis (syntagmatic and structural-functional) are suggested.

Keywords: speech act, speech move, speech phase, speech exchange, speech event, discourse, discourse analysis.

Матеріал надійшов 07.10.2013